

Юшко Т. Ю.

Юшко Тетяна Юріївна, доцент, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (Київ, Україна).

Tetiana Yushko, Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Associate Professor, Professor at the Department of General and Specialized Piano (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-9920-6848>

© Юшко Т. Ю., 2024.

**ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ВИКЛАДАННІ
КУРСУ «ЗАГАЛЬНЕ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ
ФОРТЕПІАНО»**

**THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS
OF INTERDISCIPLINARY RELATIONS IN TEACHING
THE COURSE “GENERAL AND SPECIALIZED PIANO”**

I. У сучасній ситуації величезного накопичення інформації, зокрема й у сфері музичної творчості, науки і педагогіки, головна мета освіти — формувати й розвивати художнього мислення артиста, яке, як відомо, може функціонувати тільки на основі знань. У музичній педагогіці, як і в інших дисциплінах, послідовність застосовуваних методів та їх систематичність має важливе значення для формування музичних знань, умінь і навичок та розвитку музичних здібностей і естетичного смаку. Цей дидактичний принцип містить такі вимоги:

- зв'язок нового матеріалу з уже відомим;
- викладення від простого, легкого до більш складного;
- розкриття причинно-наслідкових зв'язків між ними з подальшими узагальненнями.

Сутність цього принципу — у послідовному поглибленні й розширенні кожної з галузей знань, в опануванні виконавським фондом умінь і навичок шляхом систематичних накопичень. У зв'язку з орієнтацією навчання на сучасну модель спеціаліста виникає низка завдань. Серед них:

— подолання розриву між окремими навчальними дисциплінами;

— інтеграція суміжних навчальних предметів для виявлення і реалізації спільних мети і завдань;

— розробка нових програм, які б органічно доповнювали одна одну та сприяли комплексному вивченню предметів.

II. Пошуки шляхів удосконалення процесу навчання в цьому напрямі посилили зацікавленість міжпредметними зв'язками, сприяли виявленню та розширенню кола їхнього застосування. Ця зацікавленість цілком виправдана, оскільки міжпредметні зв'язки сьогодні — дидактична закономірність, яку необхідно враховувати, виявляючи зміст, форми, методи та прийоми навчання.

III. Курс фортепіано належить до так званих «зв'язкових» дисциплін, покликаних разом із базовим знанням виконувати й певну допоміжну роль для профільних предметів. Місце фортепіано серед інших курсів визначає його специфіку як предмета першої практичної необхідності, що дає змогу студентам закріплювати набуті теоретичні знання. До того ж, з одного боку, збагачуються практичні знання в галузі музичної стилістики, а також емоціональний досвід студента; з другого — поповнюється його піаністичний «багаж». Тут можливий прояв різнобічних зв'язків, якими сповнений весь процес навчання, та особливо суттєвим є те, що ці зв'язки не тільки з'єднують теоретичну й практичну підготовку, а й посилюють кожну з них, створюючи якісно нову систему знань. Це важливе положення теорії навчання має стати відправним моментом у роботі з активізації зв'язків між спеціальними дисциплінами і курсом фортепіано.

IV. У наш час багато педагогів-ентузіастів, які у своїй роботі знаходять форми взаємодії навчальних дисциплін емпіричним шляхом, але їхній досвід ще мало вивчений, їхні практичні пошуки не набули теоретичного обґрунтування і тому не створюють необхідного «резонансу». Шляхи вирішення всіх цих болючих питань ми бачимо в розробці та введенні комплексної системи навчання на основі міжпредметних зв'язків, модель якої складається з чотирьох основних моментів:

- 1) скоординованість програм навчальних курсів фортепіано та спеціальних дисциплін;
- 2) зміст процесу навчання: логічна структура навчального репертуару, засоби, методи і форми роботи, визначені загальною метою;
- 3) скоординований контроль знань, умінь та навичок на різних етапах підготовки;
- 4) аналіз та систематизація одержаних результатів.

Успішне функціонування такої моделі потребує системного підходу до розробки кожного з елементів, враховуючи їх взаємозв'язок як у самому предметі, так і на міжпредметному рівні.

Представленими «стратегічними» й «тактичними» установками визначається зміст предмету. Міжпредметні зв'язки, як принцип навчання, зумовлюють організацію навчального процесу: форми і методи роботи, зміст навчального репертуару, його структуру. Різнобічні контакти між дисциплінами виявляються на різноманітних рівнях процесу навчання.

V. Перший рівень — організація комплексних програм навчання для двох або кількох суміжних дисциплін, наприклад: історії музики і фортепіано; аналізу музичних творів, поліфонії і фортепіано. Спільним підґрунтям для таких програм може стати вивчення стилів у їх історичному розвитку, або вивчення жанрів і форм музики у межах конкретного національного чи авторського стилю. Можливі й інші шляхи об'єднання окремих курсів. Тут важливо, щоб на основі такої координації програм відкривалися можливості для

перспективного тематичного планування репертуару студентів у курсі фортепіано. Це припускає залучення до репертуару окремих творів, так чи так пов'язаних із тематикою спеціалізованих курсів, їх специфікою та потребами в будь-якій сфері музичних знань. Отже, виникають як «синхронні», так і «перспективні» міжпредметні зв'язки. У «синхронних» зв'язках певний музичний матеріал вивчається практично одночасно, що корисно для обох предметів; «коефіцієнт корисності» таких зв'язків тим вищий, чим менші розбіжності в історичному часі під час розгляду й аналізу конкретних творів.

Наприклад, вивчаючи в курсі історії музики докласичні стилі, відповідні твори можна паралельно виконувати на заняттях із фортепіано у формі ескізного ознайомлення або читання з аркуша. Такий взаємозв'язок, безумовно, буде сприяти якнайкращому засвоєнню матеріалу. Окрім того, на уроках фортепіано можна розширити знання студентів у сфері практичного музикування, ознайомлюючи їх із виконавськими традиціями того часу. Таке взаємозбагачення предметів сприятиме підвищенню рівня знань студентів.

Другий рівень реалізації міжпредметних зв'язків — здійснення їх безпосередньо на індивідуальних уроках, під час освоєння понять, фактів, ідей, отриманих у процесі вивчення спеціальних предметів. Такими залученнями знань із суміжних галузей можна посилити як репродуктивний, так і проблемно-пошуковий характер, наприклад, у вигляді виконання проблемних завдань, організації самостійної роботи тощо. Усі ці форми допомагають уникнути трафаретності уроку і, безсумнівно, збагачують його зміст. Окрім цього, найбільш цінним є використання знань із суміжних теоретичних дисциплін, що допомагає розвинути й закріпити практичні навички музикування, особливо під час читання з аркуша. Водночас уміння програвати текст внутрішнім слухом сприяє якіснішому засвоєнню знань з усього циклу спеціальних дисциплін. У такій динамічній взаємодії на практиці посилюється й оптимізується кожна зі складових.

VI. Удосконалення системи навчання й виховання музиканта-професіонала відбувається різними напрямками. Які ж ще нерозкриті можливості приховані у предметі «фортепіано», які невикористані ресурси є в цьому предметі для більш успішного розвитку комплексного навчання? Ідеться про необхідність здійснювати виконавський аналіз твору, бо для музиканта будь-якої спеціальності це вміння — одне з основних. У виконавському аналізі зливаються воедино багато завдань. Для виконання такого аналізу студенту необхідні сформовані знання ладо-тональних і гармонічних засобів, ритміки, поліфонії, тематичного, інтонаційного і структурного розвитку твору, його фактури тощо. Тут знадобляться знання стильових закономірностей у музичному мистецтві, жанрової специфіки, інших стильових і стилістичних ознак і властивостей. Студент буде змушений розкрити значення авторських ремарок у тексті, ознайомитися з історією музики і загальнокультурними традиціями відповідної епохи, простежити історію виникнення твору — а отже мобілізувати всі знання, набуті у процесі вивчення різних дисциплін, інтегрувати їх і навчитися ними вільно оперувати. Виконавський аналіз навчає спрямовувати увагу на різні компоненти виразності, сприяє вдосконаленню сприйняття музики. Він змушує, з одного боку, усе більш диференційовано розрізняти засоби й окремі елементи виражальності, а з другого — слухати твір комплексно, у його цілісності. Виконавський аналіз спонукає студента до роздумів, до пошуку особистого трактування, осмислення конкретних завдань інтерпретації. Завдяки синтетичній природі аналіз якнайкраще служить справі комплексного виховання музиканта-професіонала.

VII. Порушені питання щодо міжпредметних зв'язків курсу фортепіано зі спеціальними дисциплінами дає підстави для висновків:

1. Подальше вдосконалення начального процесу неможливе без широкого використання взаємодії дисциплін. Це потребує наукової розробки відповідних теоретичних

засад для запровадження у навчальному процесі міжпредметних зв'язків. Їх практична реалізація можлива лише на основі раціонально побудованої системи навчання, у якій усі елементи взаємопов'язані й розвиваються в контексті цілісного підходу до виховання музиканта високої кваліфікації.

2. Запропонована модель такої системи може бути використана в процесі педагогічного експерименту з оптимізації навчального процесу.

3. Міжпредметні зв'язки виявляються на двох взаємопов'язаних рівнях: перший — координація та інтеграція програм двох або кількох предметів; другий — практична реалізація цих зв'язків на заняттях як у навчальний, так і позанавчальний час.

Список використаної літератури

1. Готлиб А. Д. Заметки о фортепианном ансамбле // Музыкальное исполнительство. Москва, 1973. Вып. 8. С. 75–102.

2. Йовенко З. Н. Общее фортепиано: вопросы методики. Киев : Муз. Україна, 1989. 100 с.